

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi valtionosuutta saavista kansanopistoista

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki valtionosuutta saavista kansanopistoista. Laki korvaisi vuodelta 1984 olevan lain kansanopistojen valtionavusta.

Kansanopistojen nykyinen osittain meno- ja osittain suoriteperusteinen valtionapujärjestelmä muutettaisiin kokonaan laskennalliseksi pääosin valtionosuusuudistuksen periaatteiden mukaan ottaen kuitenkin huomioon kansanopistotoiminnan erityispiirteet. Samalla hallintoa koskevia säännöksiä purettaisiin ja opistojen omaa päätösvaltaa lisättäisiin. Tämä tukisi osaltaan kansanopistojen omaleimaista tehtä-

vää suomalaisessa aikuiskoulutusjärjestelmässä. Kansanopiston ammatillinen ja muu tutkintotavoitteinen koulutus järjestettäisiin pääosin näitä koulutusmuotoja koskevien periaatteiden mukaan.

Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi järjestely, jolla kirjeopetukseen maksettaisiin valtionosuutta kansanopistojen valtionosuuden yhteydessä, jolloin ammatillisen kirjeopiskelun ja -opetuksen valtionavusta annettu laki voidaan kumota.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1994 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1	1 luku. Yleiset säännökset	8
YLEISPERUSTELUT	3	2 luku. Hallinto ja henkilöstö	9
1. Nykytila ja ehdotetut muutokset	3	3 luku. Opetus ja opiskelijat	9
1.1. Kansanopistotoiminta	3	4 luku. Käyttökustannusten valtionosuus	10
1.2. Kirjeopetus	3	5 luku. Valtionavustukset	11
1.3. Kansanopistolainsäädäntö	4	6 luku. Muut rahoitusta koskevat säännökset ..	12
1.4. Kirjeopetuslainsäädäntö	5	7 luku. Erinäiset säännökset	13
1.5. Ehdotetut muutokset	5	8 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	13
2. Esityksen vaikutukset	6	2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	14
3. Asian valmistelu	8	3. Voimaantulo	14
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	8	LAKIEHDOTUS	14
1. Lakiehdotuksen perustelut	8	Laki valtionosuutta saavista kansanopistoista	14

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Kansanopistotoiminta

Kansanopistot ovat yli sata vuotta vanha aikuiskoulutusmuoto. Maassamme toimii tällä hetkellä 93 kansanopistoa, joista yksi sijaitsee Ahvenanmaalla. Opistot ovat pääosin yksityisten kannatusyhdistysten, säätiöiden ja osakeyhtiöiden omistamia. Kuuden kansanopiston omistajayhteisönä on kunta tai kuntayhtymä. Opistojen taustayhteisöt ja toiminta edustavat yhteiskunnan erilaisia maailmankatsomuksellisia ja uskonnollisia näkemyksiä. Opistoista 34 on niin sanottuja grundtvigilaisia eli sitoutumattomia tai maakuntaopistoja, 43 kristillisiä, 13 opistoja, joiden taustalla on järjestö sekä kolme erityisopistoa. Opistoista 17 toimii ruotsinkielisinä.

Kansanopistojen keskeinen toimintamuoto on perusoppijakso, jonka vähimmäispituus on 12 työviikkoa. Käytännössä tämä erilaisiin opintolinjoihin jakautuva jakso kestää 30—36 työviikkoa. Perusoppijakson opiskelijamäärä on noussut viime vuosina ja on työvuonna 1992—93 noin 8 100 opiskelijaa. Kaikista opiskelijaviikoista noin 75 prosenttia kertyy perusoppijaksolta. Opetus painottuu perusoppijak-

solla yhteiskunnallisiin ja humanistisiin aineisiin, taideaineisiin ja kieliin. Erilaisia opintolinjoja on noin 200.

Myös kansanopistojen kurssitoiminta on kasvanut voimakkaasti. Kurssiopiskelijoiden määrä on noin 80 000. Kurssin vähimmäispituus on 15 oppituntia. Yleisimpiä ovat viiden työpäivän ja viikonvaihteeseen sijoittuvat kurssit. Suurin osa kursseista sijoittuu kesäkauteen ja tekee kansanopistotoiminnasta ympärivuotista. Kurssitoiminta on sisällöltään varsin samankaltaista kuin perusoppijaksojen. Ammattiyhdistysopistoilla toiminta on lähes kokonaan kurssitoimintaa.

Kansanopistotoiminnan volyymi mitataan opiskelijaviikkoina. Opiskelijaviikkojen yhteismäärä oli työvuonna 1991—92 330 000 ja työvuonna 1992—93 se nousee yli 340 000 opiskelijaviikkoon.

1980-luvulla kansanopistojen tutkintotavoitteinen koulutus on laajentunut. Aikaisemmat yleislinjat on muutettu peruskoulu- ja lukiolinjoiksi. Peruskoulun todistuksenanto-oikeus on 36 kansanopistolla ja lukion todistuksenanto-oikeus kolmella. Ammatillisen peruskoulutuksen opintolinjoja on 27 kansanopistossa ja jatkolinjoja 11 opistossa. Ammatillinen koulutus on keskittynyt pääosin vapaa-aikatoiminnan opistoasteiseen koulutukseen.

Taulukko 1 Kansanopistotoiminnan volyymi työvuosina 1989/90—1992/93

	1989—90	1990—91	1991—92	1992—93
Opiskelijoita perusoppijaksolla	6 011	6 163	7 763	8 126
Opiskelijoita kursseilla	68 446	76 167	80 552	*
Opiskelijaviikkoja	270 039	284 774	330 933	*
Opetustunteja	584 321	601 620	635 672	*
Peruskoulu- ja lukiolinjat				
— opiskelijoita	729	898	1 150	1 361
— opiskelijaviikkoja	24 525	30 426	36 359	*
Ammatillinen koulutus				
— opiskelijoita	953	1 353	1 440	1 530
— opiskelijaviikkoja	33 275	42 543	44 662	*

* tieto puuttuu

1.2. Kirjeopetus

Kirjeopetus käynnistyi Suomessa varsinaisesti 1920-luvulla, jolloin Kansanvalistusseuran kirjeopisto perustettiin. Sen jälkeen maahan syntyi useita kirjeoppilaitoksia, jotka kuitenkin

aina vuoteen 1980 olivat lainsäädännön ulkopuolella. Kirjeopistot ovat itse päättäneet koulutustarjonnastaan: tavoitteista, sisällöistä ja kohderyhmistä. Niiden ammatillinen koulutus on ollut lähinnä lisäkoulutusta ja peruskoulutukseen orientoivaa koulutusta. Suurin osa

kirjeopistoista toimi kaupan ja hallinnon alalla. Tutkintotavoitteista yleissivistävää koulutusta on annettu peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmien aikuissovellutusten mukaan sekä myös vapaatavoitteista koulutusta. Kirjeopistot tuottavat ja kustantavat materiaalinsa pääosin itse. Materiaalia on käytetty lähinnä vain omaan käyttöön.

Kirjeopetusta koskevan lainsäädännön alkuvaiheessa sen alaisia kirjeopistoja oli kahdeksan. Sitten viisi oppilaitosta on yhdistetty saman ylläpitäjän omistamaan ammatilliseen erikoisoppilaitokseen ja kaksi on vuonna 1993 hakenut tällaista muutosta.

Kirjeopetuksen asemaa on muuttanut se, että viime vuosina on muille oppilaitoksille tehty mahdolliseksi antaa etäopetusta. Etäopetus onkin entistä selkeämmin monipuolistunut myös muita kuin kirjeopetusmetodia käyttäväksi metodiksi sekä suuntautunut lähi- ja etäopetusta yhdistäväksi monimuoto-opetuksiksi.

1.3. Kansanopistolainsäädäntö

Kansanopistoja koskevat säännökset uudistettiin kokonaisuudessaan vuonna 1984 kansanopistojen valtionavusta annetulla lailla (542/84). Silloin siirryttiin varsinaisen kansanopiston ja kansankorkeakoululaitoksen muodostamasta kaksitasoisesta laitosmuodosta yhtenäiseen kansanopistolaitokseen. Opistojen yhteiseksi nimeksi tuli kansanopisto. Mahdollisuus ammatillisen koulutuksen antamiseen otettiin lakiin. Kurssien vähimmäiskesto lyhennettiin viidestä kolmeen päivään. Toiminnan vähimmäismäärän ja opetuksen enimmäismäärän sääntelyssä siirryttiin toiminnan vähimmäismäärää kuvaavista säännöksistä suhdeluksina ilmaistaviin lukuihin eli niin sanottuun käytön vähimmäismäärään ja teholuukuun. Näiden pohjana olevaksi luvuksi määrättiin opiston vuodepaikkojen määrää ilmaiseva opiskelijapaikkamäärä. Vuodepaikkojen lukumäärä on noin 7 200. Säännöksiä on sittemmin muutettu vuosina 1988 ja 1991 keventämällä muun muassa opetussuunnitelma-, vaali- ja muita hallintomenettelyjä. Kurssien vähimmäispituus määriteltiin 15 tunniksi. Etäopetus on tehty mahdolliseksi.

Kansanopistojen valtionapujärjestelmä muodostettiin osittain meno- ja osittain suoriteperusteiseksi. Menoperusteisen valtionavun keskeisiä menolajeja ovat palkat ja sosiaalimenot,

vuokrat ja vuokra-arvot sekä ensikertainen kalustaminen. Suoriteperusteisiin menoihin kuuluvat huoneistomenot, tuntiopettajien ja luennoitsijoiden matkakustannukset, opetusväline- ja kalustomenot, painatus, monentaminen sekä ulkopuoliset palvelut. Suoriteperusteisen valtionavun osuus on noin 20 prosenttia valtionavusta. Valtionapuprosentti on 80 valtionapuun oikeuttaviin menoihin, jotka luetellaan laissa tyhjentävästi. Heikoimmassa asemassa oleville opistoille on myönnetty lisävastuksina yhteensä noin kolme miljoonaa markkaa vuodessa. Valtionapu oli vuonna 1991 noin 510 miljoonan markan käyttökustannuksista noin 58 prosenttia sekä noin 644 miljoonan markan liikevaihdosta noin 46 prosenttia. Kuntien maksuosuudet tutkintotavoitteisessa koulutuksessa olivat vuonna 1991 noin 56 miljoonaa markkaa. Opiskelijamaksujen osuus oli noin 133 miljoonaa markkaa (20 %) ja muun varainhankinnan noin 33 miljoonaa markkaa. Pääomatalous vastasi noin 153 miljoonan markan osuudesta (23 %).

Ammatillisen perus- ja jatkolinjakoulutuksen sekä peruskoulu- ja lukiolinjojen rahoitukseen on vuodesta 1988 noudatettu ammatillisten oppilaitosten rahoituksesta annettua lakia (494/83) ja vuoden 1993 alusta opetus- ja kulttuuritoiminnan rahoituksesta annettua lakia (705/92), jäljempänä rahoituslaki. Menopohja on määräytynyt kansanopistojen valtionapulain mukaan. Linjojen opiskelijat saavat samat opintososiaaliset edut kuin muussa tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Opiskelijoiden kotikunnat osallistuvat koulutuksen rahoitukseen kotikuntakorvauksin. Peruskoulu- ja lukiolinjojen osalta opintososiaalisia etuja ja kotikuntakorvauksia on 1 päivästä elokuuta 1993 lukien rajoitettu.

Kansanopistoilla on valtion talousarvioon varattujen määrärahojen rajoissa ollut mahdollisuus saada rakennusavustusta sekä lainojen korkotukea. Rakennusavustusten määrä on vuosittain vaihdellut 7 ja 12 ja korkotukivaltuus 4 ja 7 miljoonan markan välillä, mikä on merkinnyt yhteensä noin 0,7—1,2 miljoonan markan korkotukea. Uutta valtuutta ei ole enää myönnetty vuoden 1990 jälkeen. Muuten kansanopistorakentaminen rahoitetaan vuodelta 1977 peräisin olevan vuokra-arvojen määräämisperusteista annetun valtioneuvoston päätöksen (644/77) mukaisen vuokra-arvojärjestelmän kautta.

Taulukko 2 Kansanopistojen talous vuosina 1988—1992 (milj.mk)

	1988	1989	1990	1991	1992
Käyttökustannukset	395,1	428,2	467,4	510,0	*
Valtionapuun oikeuttavat menot	298,6	328,8	367,2	433,0	*
Valtionapu	206,0	243,0	261,0	295,0	337,0
Rakennusavustukset	12,7	11,8	11,2	12,4	7,0
Korkotuki	0,98	1,0	1,05	0,98	0,7

* tieto puuttuu

1.4. Kirjeopetuslainsäädäntö

Kirjeopetus oli pitkään ilman omaa lainsäädäntöä. Vuoden 1980 alusta voimaan tullut ammatillisen kirjeopiskelun ja -opetuksen valtionavusta annettu laki (1079/79), jäljempänä kirjeopetuslaki, koski vain ammatillista kirjeopetusta. Kirjeopistot toimivat ammattikasvatushallituksen, sittemmin opetushallituksen alaisina. Lain mukaan ammatillisiksi kirjeopistoiksi hyväksytyt kirjeopistot voivat saada valtion talousarvion rajoissa valtionapua enintään 60 prosenttia. Käytännössä valtionapu on ollut kaikki kirjeopistot huomioon ottaen alle 30 prosenttia hyväksytyistä käyttökustannuksista. Valtionapu on tullut käyttää opiskelijamaksujen alentamiseen. Kirjeopetuksen valtionapu on vuonna 1993 4,4 miljoonaa markkaa, josta lain mukaista valtionapua on 3,6 miljoonaa markkaa ja harkinnanvaraista avustusta 800 000 markkaa. Yleissivistävän kirjeopetuksen osuus jälkimmäisestä on 500 000 markkaa.

1.5. Ehdotetut muutokset

Vuoden 1993 alussa tuli voimaan valtion ja kuntien rahoitussuhdetta uudistava valtionosuusjärjestelmä. Opetus- ja kulttuuritoimen osalta rahoituksesta säädetään rahoituslaissa. Toiminnalliset säännökset sisältyvät edelleen omiin lakeihin. Aikuiskoulutuksesta järjestelmä koskee aikuisten ammatillista perus- ja jatkolinjakoulutusta, iltalukioita ja kansalaisopistoja. Valtionosuusuudistukseen liittyvässä hallituksen esityksessä opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 215/1991 vp) luetellaan myös ne opetustoiminnan muodot, jotka jäivät uudistuksen ulkopuolelle. Näitä ovat muun muassa kansanopistot ja opintokeskukset. Niiden osalta todetaan, että tavoitteena on niiden valtionosuusjärjestelmän muuttaminen vuoden 1994 alusta mahdolli-

suuksien mukaan valtionosuusuudistuksen periaatteiden mukaisesti.

Kansanopistojen valtionavusta annettu laki ehdotetaan muutettavaksi laiksi valtionosuutta saavista kansanopistoista. Kansanopistojen päätehtävänä olisi edelleen toimia yleissivistävää aikuiskoulutusta antavina sisäoppilaitoksina. Opistot voivat painottaa koulutuksen opiston aatetaustan tai asettamiensa kasvatustavoitteiden mukaisesti. Opistot voisivat antaa myös ammatillista koulutusta sekä peruskouluja lukiokoulutusta. Ammatillisen koulutuksen osalta sovellettaisiin soveltuvin osin ammatillisia oppilaitoksia koskevia säännöksiä.

Kansanopiston toimintaa koskevaa norminantoa ei tarvita entisessä muodossaan enää laskennallisessa järjestelmässä. Niinpä opetuksen osalta on tarpeen säätää vain valtionosuuteen oikeuttavien opetustilaisuuksien vähimmäiskestosta, joka olisi nykyinen kurssien kesto 15 tuntia. Opiskelijoilla tulisi ohjattua opetusta olla keskimäärin vähintään viisi tuntia päivää kohti. Opiston työvuosi seuraisi kalenterivuoden rytmiä.

Valtionosuusjärjestelmässä ehdotetaan siirryttäväksi pääosin menoperusteisesta laskennalliseen valtionosuusjärjestelmään, jossa valtionosuuden laskennan peruste olisi kaikilta osin opiskelijaviikko. Sillä tarkoitetaan yhden opiskelijan viiden päivän mittaista opiskelua. Valtionosuutena tavalliseen kansanopistokoulutukseen myönnettäisiin 55 prosenttia laskennalliseen markkamäärään, joka saadaan kertomalla opistolle vahvistettujen opiskelijaviikkojen määrällä opiskelijaviikkoa kohden vahvistettu hinta. Yksikköhinta määrättäisiin määrämisyvuotta edeltävän vuoden toteutuneiden kustannusten ja opiskelijaviikkojen lukumäärän perusteella.

Lakiesitys on valmisteltu siinä vaiheessa, jossa uusimmat tarkistetut kustannustiedot ovat vuodelta 1991. Valtionosuusprosentti on laskettu vuoden 1991 kustannustietojen pohjal-

ta, samoin vuoden 1994 valtion talousarviolaskelmat kansanopistojen osalta. Tästä syystä ehdotetaan lakiin otettavaksi siirtymäsäännös, jonka mukaan määrättäessä ensimmäistä kertaa kansanopistojen valtionosuuden laskennan perusteena olevaa yksikköhintaa vuodelle 1994 pohjavuotena käytettäisiin vuoden 1991 kustannuksia.

Yksikköhintaa porrastettaisiin sellaisen koulutuksen kohdalla, jossa koulutuksen kustannukset pysyvästi muodostuvat erityistehtävän kuten vammaisten koulutuksen tai koulutuksen rakenteellisten tekijöiden, esimerkiksi kurssitoiminnan vuoksi keskimääräisiä kustannuksia selvästi korkeammiksi. Kansanopistoilla olisi mahdollisuus saada myös valtionavustusta koetilua, kehittämistoimintaa ja erityistehtäviä varten. Lisäavustustyypistä avustusta tarvittaisiin myös tasaamaan siirtymäkauden aikana valtionosuuden määrässä tapahtuneita suuria muutoksia.

Ammatillisen koulutuksen sekä muun tutkintotavoitteisen koulutuksen rahoitus määräytyisi samojen periaatteiden mukaan kuin tällaisen koulutuksen osalta yleisesti säädetään. Valtionosuusasteikko määräytyisi siis rahoituslain perusteella opiskelijoiden kotikuntien mukaan. Opiskelijat saisivat opintososiaalisia etuja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden tapaan ja kunnat osallistuisivat opiskelun kustannuksiin kotikuntakorvauksin.

Kansanopistojen tutkintotavoitteisessa koulutuksessa siirryttäisiin kotikuntien tasasuuruuksiin maksuosuuksiin samoin kuin rahoituslakiin tehdyssä muutoshesityksessä (HE 81/93 vp).

Perustamishankkeiden valtionrahoitus ehdotetaan muutettavaksi valtionosuusuudistuksen periaatteiden mukaisesti niin, että vuokra-arvojärjestelmä puretaan tietyn siirtymäkauden jälkeen. Järjestelmän purkamisesta vapautuvat varat ohjattaisiin kansanopistojen uusien rakennushankkeiden rahoittamiseen. Kansanopisto voisi saada rakentamiseen valtionavustusta rahoituslain perustamishankkeiden valtionavustusta koskevien säännösten mukaisesti. Valtionavustus määräytyisi hankekohtaisesti. Kansanopistot muodostaisivat perustamishankkeiden valtakunnallisessa rahoitusuunnitelmassa oman ryhmänsä. Perustamishankkeena pidettävän hankkeen kustannukset on tarpeen määrätä kunnallisia hankkeita koskevaa kahta miljoonaa markkaa alhaisemmaksi. Rakentamisen asiakirjamenettely kevenisi samalla tavoin kuin rahoituslain perustamishankkeiden

kohdallakin. Nykyinen harkinnanvarainen rakennusavustusmahdollisuus on tarpeen säilyttää ja se suunnattaisiin tasaamaan aikaisemmasta rakentamisesta aiheutunutta suurta velkaantumista.

Valtionapua saavasta kolmesta kirjeopistosta Rastor Oy, Tietomies kirjeopisto ja Merkonomien jatkokoulutuskeskuksen kirjeopisto muuttuvat mitä todennäköisimmin ammatillisiksi erikoisoppilaitoksiksi vuoden 1993 aikana. Kirjeopetuslain alaiseksi kirjeopistoksi jäisi vain Kansanvalistusseuran etäopisto (entinen kirjeopisto). Harkinnanvaraista yleissivistävän koulutuksen valtionapua on sen lisäksi saanut Svenska Brevinstitutet. Kansanvalistusseura ylläpitää myös Oriveden opistoa. Svenska brevinstitutetin säätiön taustalla on Svenska Folkhögskolan Vänner, joka omistaa Finns folkhögskolan. Kansanvalistusseuran kirjeopiston nimenmuutos etäopistoksi osoittaa myös kirjeopistojen muuntumista omaa opiskelijajoukkoa palvelevasta laitoksesta laajemminkin monimuoto-opetuksen kentässä toimivaksi yhteistyöoppilaitokseksi. Kirjeopetusmetodia sinänsä on edelleen tarpeen kehittää olennaisena osana monimuoto-opetusta, koska se pystyy tavoittamaan suuret opiskelijajoukot ja myös opiskelijoita, joilla ei ole mahdollisuuksia sähköisten viestinten käyttämiseen.

Esityksessä ehdotetaan, että kirjeopetuslaki kumottaisiin ja jäljellä oleva toiminta rahoitettaisiin ehdotetun lain kautta. Koska kirjeopiston omistajayhteisöllä on myös kansanopisto, kirjeopisto toimisi hallinnollisesti kansanopiston osastona ja sen hallinto voitaisiin hoitaa samojen periaatteiden mukaan kuin kansanopiston hallinto sen mukaan kuin omistajayhteisö päättää. Kirjeopetusta sen sijaan voitaisiin järjestää nykyisin menetelmin. Kirjeopetuksen valtionosuus myönnettäisiin osana kansanopiston valtionosuutta korottamalla kirjeopetusta järjestävän kansanopiston opiskelijaviikkokohtaista yksikköhintaa määrällä, joka vastaisi kirjeopiston aikaisemmin saamaa valtionavun tasoa.

2. Esityksen vaikutukset

Esityksen mukaan valtionapuviranomaisena toimisi jatkossa opetusministeriö opetushallituksen luopuessa hallintotehtävistä. Laskennalliseen järjestelmään siirtyminen vähentää normiohjausta, mikä merkitsee erilaisten opetusta ja henkilöstöä koskevien lupamenettelyjen pois-

tumista. Myös opistojen ammatillista koulutusta koskevaa ohjausta kevennetään samojen periaatteiden mukaan kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa.

Ehdotettu valtionosuusjärjestelmä laajentaa valtionosuuden perusteena olevaa kustannuspohjaa vuoden 1991 valtionapuun oikeuttavasta noin 433 miljoonasta markasta noin 514 miljoonaan markkaan, koska valtionosuuteen oikeuttavien ja oikeuttamattomien kustannusten erittelystä luovutaan. Kustannuspohjasta tehtävien vähennysten ja lisäysten jälkeen valtionosuuden pohjana olevat kustannukset ovat vuoden 1991 tasossa noin 486 miljoonaa markkaa. Noin 49 miljoonaa markkaa lisäyksestä aiheutuu uudesta eläkevakuutusikäytännöstä, jossa eläkevakuutusmaksut luetaan mukaan valtionosuuden pohjana oleviin käyttökustannuksiin. Vanhan eläkejärjestelmän piirissä oleva henkilöstö säilyttäisi edelleen eläkeoikeuden VAL-järjestelmän mukaisena. Tämän eläketurvan rahoittamiseen tarkoitettu valtiokonttorille suoritettava maksu olisi 25 prosenttia palkkasummasta. Tämä merkitsee opistojen eläkemaksujen nousua noin 12 miljoonalla markalla.

Koska uudistuksessa valtion ja kansanopistojen rahoitussuhde pysyisi ennallaan, merkitsee kustannuspohjan laajentaminen valtionosuusprosentin alenemista 55 prosenttiin.

Tutkintotavoitteisen koulutuksen valtionosuuden asteikko olisi sama kuin valtionosuusuudistuksessa yleisesti käytetty 45—60 prosenttia. Tutkintotavoitteisen koulutuksen valtionosuus määräytyisi samalla tavalla kuin rahoituslakiin ehdotetussa muutoksessa. Kotikunnan maksuosuuden peruste olisi sama kuin kaikissa ammatillisista koulutusta antavissa oppilaitosmuodoissa ja määräytyisi valtionosuuden laskennallisten perusteiden valtakunnallisen oppilasmäärillä painotetun keskiarvon mukaan. Internaattimuotoisena kansanopistojen koulutus on opiskelijaa kohden vuodessa noin 20 000 markkaa kalliimpaa kuin ammatillisessa koulutuksessa keskimäärin. Kotikunnan maksuosuuden perustuessa keskimääräishintaan tätä kalliimman koulutuksen osalta valtionosuus kasvaa. Koska maksuosuus koskee noin 1 800 kansanopistojen opiskelijaa, valtionosuuden lisäys olisi noin 11—14 miljoonaa markkaa riippuen siitä, mikä yksikköhinnaksi muodostuu.

Kansanvalistusseuran etäopiston ja Svenska Brevinstitutetin yhteinen valtionapu on ollut noin 1 600 000 markkaa.

Vuokra-arvojärjestelmän purkamisesta vapautuvat määrärahat siirrettäisiin kansanopistojen perustamishankkeiden rahoitukseen. Hankinta-arvojen pääomakorvausten määrä oli vuoden 1991 tasossa noin 30 miljoonaa markkaa ja nousee vuoden 1993 loppuun mennessä noin 33—35 miljoonaan markkaan uusien hankinta-arvopäätösten myötä. Koska järjestelmä on tarkoitus purkaa kymmenen vuotena rakennusten hankintavuoden jälkeen, pääomakorvauksia maksettaisiin yhteensä noin 150 miljoonan markan hankinta-arvoihin noin 120 miljoonaa markkaa eli keskimäärin noin 12 miljoonaa markkaa vuodessa. Osuus olisi ensimmäisinä vuosina noin 16—20 miljoonaa markkaa laskien lopussa noin kahteen miljoonaan markkaan. Kansanopistojen uuteen rakentamiseen olisi näin käytettävissä vuokra-arvojärjestelmästä vapautuvia varoja alussa 6—8 miljoonaa markkaa summan sitten kasvassa.

Sen sijaan pääasiassa vuokratiloissa toimivien kansanopistojen vuokrat sisällytettäisiin opistokohtaisesti opiskelijaviiikon yksikköhintaan. Uusien vuokratilojen osalta opetusministeriö päättäisi hyväksyttävästä vuokrasta. Nykyisten vuokratilojen osalta yksikköhintaan lisättävänä vuokrana käytettäisiin nykyistä valtionapuun oikeuttavaa vuokraa.

Käytössä olevien kustannustietojen perusteella keskimääräisissä kustannuksissa ei ole paljon opisto- tai koulutusryhmäkohtaisia systemaattisia eroja. Selvimmin yleistä tasoa korkeampia ovat kurssiopistojen kustannukset. Ammatillisen koulutuksen ja erityisryhmien koulutuksen kustannukset eivät nykyisellä raportoinnilla ole riittävästi erotettavissa muista kustannuksista, mutta on raportoinnin muuttuessa mahdollista saada näkyviin. Tämän vuoksi ehdotetaan, että yksikköhintaa porrastettaisiin erilaiseen koulutukseen. Tällaista koulutusta olisi muun muassa erityisopistojen hoitama ja erityislinjoilla järjestetty vammaisten koulutus sekä muiden kulttuuristen erityisryhmien koulutus. Markkamäärää korotettaisiin myös kustannuksiin olennaisesti vaikuttavien rakenteellisten syiden kuten laajan kurssitoiminnan perusteella.

Siirtyminen uudenaiseen valtionosuusjärjestelmään merkitsee suuria muutoksia yksittäisten opistojen valtionosuudessa. Laskennallisuus vaikuttaa toiminnan tehokkuutta ja taloudellisuutta lisäävästi. Laskennallisuus on kuitenkin omiaan suosimaan suuria laitoksia sekä

koulutusta, jonne on helppo rekrytoida paljon opiskelijoita ja joka voidaan toteuttaa pienin kustannuksin. Se voi johtaa myös koulutustarjonnan yksipuolistumiseen ja siihen, ettei pienen kysynnän omaavaa tai pedagogisista tai muista syistä kallista koulutusta enää kannata järjestää. Tämän vuoksi ehdotetaan lakiin mahdollisuutta erityisavustuksiin, joilla voitaisiin tukea tärkeänä pidettyä koulutusta tai hankkeita. Koulutuksen tuloksellisuutta koskevan työn edistyessä voi olla syytä panostaa selkeästi lisää tämällyypiseen resurssointiin. Lisäavustusmahdollisuus on tarpeen myös taasaamaan järjestelmän muutoksesta aiheutuvia siirtymäkauden toiminnallisia haittoja. Kansanopistotoiminnan tuloksellisuuden seuranta on tärkeä, koska laskennallisuuden odote-

taan edistävän kansanopistoverkoston rationalisointia.

3. Asian valmistelu

Lakiesitys on valmisteltu virkatyönä opetusministeriössä yhdessä opetushallituksen kanssa. Valmistelua on sen loppuvaiheessa koordinoitu opetusministeriön asettamassa työryhmässä. Valmistelussa on oltu yhteydessä Suomen Kansanopistoyhdistykseen. Esityksestä on saatu lausunnot valtiovarainministeriöltä, opetushallitukselta, kuntien keskusjärjestöiltä, Suomen Kansanopistoyhdistykseltä, Finlands svenska folkhögskolföreningiltä ja kansanopistojen henkilöstöä edustavilta järjestöiltä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. Tehtävät. Kansanopisto toimisi edelleen yleissivistävää aikuis-koulutusta antavana sisäoppilaitoksena. Opisto voisi koulutuksessaan painottaa ylläpitäjäyhteisön arvo- ja aatetaustasta lähtevää tai muulla tavoin asettamiensa tavoitteiden mukaista koulutusta. Kansanopistot toimisivat edelleen ensisijaisesti sisäoppilaitoksina, mutta koulutuksen toteuttaminen opiston ulkopuolella on etä- ja monimuoto-opetusjärjestelyin mahdollista. Tämä sisältäisi myös mahdollisuuden opetuksellisesti erilliseen etäopetusjärjestelmään kirjeopetuksen muodossa.

Vapaa sivistystyö rakentuu näkemykseen, että ihminen on omaehtoisesti yhteiskunnan toimintaan osallistuva ja sitä ohjaava subjekti. Siinä korostetaan myös elinikäisen oppimisen ideaa. Kansanopistotoimintaan kuuluu mahdollisuus kansalaisten omista arvolähtökohdista nousevaan opiskeluun. Kansalaisten organisoituminen yhteisten arvolähtökohtien pohjalta on synnyttänyt kansanliikkeitä, joiden toiminnassa opiskelua pidetään merkittävänä toiminnan osana.

Kansanopisto voisi antaa myös ammatillista koulutusta. Tähän koulutukseen sovellettaisiin

koulutuksen suunnittelun, mitoituksen sekä opetussuunnitelmajärjestelmän osalta voimassa olevia ammatillisia oppilaitoksia koskevia säännöksiä. Opisto voisi myös järjestää suunnitellun ammattitutkintolain mukaisia tutkintoja niin sanotun näyttökoeljärjestelmän puitteissa. Kansanopistossa voisi olla nykyiseen tapaan myös peruskoulu- tai lukiolinja. Peruskoulu- ja lukiolinjakoulutuksesta säädetään asetuksessa kansanopistojen sekä kansalais- ja työväenopistojen oikeudesta antaa todistuksia aikuisten yleissivistävän koulutuksen täydentämisestä (616/85). Kansanopisto voisi järjestää koulutusta sekä koulutukseen liittyvää tutkimus-, palvelu- ja kehittämistoimintaa myös maksullisena palvelutoimintana.

2 §. Ylläpitäminen. Kansanopiston ylläpitäjänä voi olla rekisteröity suomalainen yhteisö tai säätiö taikka kunta tai kuntayhtymä. Kansanopiston ylläpitämislupa tarkoittaa oikeutta toimia valtionosuutta saavana kansanopistona. Valtionosuusoikeuden myöntäisi valtioneuvosto, joka myös voisi ylläpitäjää kuultuaan peruuttaa oikeuden, jos sivistystarpeen pysyvät muutokset sitä edellyttävät. Ylläpitämisluvan olennaisista muutoksista päättäisi opetusministeriö. Ylläpitämisluvassa määriteltäisiin nykyisestä poiketen myös kansanopiston koulutustehtävä ammatillisessa koulutuksessa, mikä on tarpeen koulutustehtävän muodostuessa

keskeiseksi koulutuksen suuntaamista koskevaksi seikaksi. Samoin ylläpitämisluvassa määritellään myös mahdollisuus kirjeopetuksen järjestämiseen. Ylläpitämisluvan sisällöstä säädetäisiin tarkemmin asetuksella.

Ylläpitämisluvassa on tarkoitus määrätä myös kansanopiston kotipaikasta. Nykyinenkin laki sisältää mahdollisuuden ylläpitää niin sanottua filiaalia, mutta sitä ei ole kertaakaan käytetty. Kansanopistojen toiminnan rationalisointumista edistäisi, jos esimerkiksi aatteellisesti tai alueellisesti toisiaan lähellä olevat opistot voisivat yhdistää toimintojaan. Näin voisi syntyä ratkaisuja, joissa toinen kansanopisto voisi toimia toisen sivutoimipisteenä eli filiaalina tai useammat opistot muodostaisivat verkostoja, joilla hallintoa olisi yhdistetty ja niin edelleen. Tällaista yhteistyötä voisi olla myös muiden aikuiskoulutusorganisaatioiden kanssa. Mahdollisuuksista hoitaa muita tehtäviä säädettäisiin erikseen. Sen sijaan ei ole tarkoituksenmukaista laajentaa kansanopistojen toimintaa filiaalien muodossa kokonaan uusiin paikkoihin, koska kansanopisto tarvitsee sisäoppilaitoksesta paljon tiloja ja näiden hankkiminen lisää kustannuksia. Pysyvistä toimipaikoista säädetäisiin ylläpitämisluvassa.

2 luku. Hallinto ja henkilöstö

3 ja 4 §. *Johtokunta. Johtosääntö.* Kansanopiston hallinnosta ei enää säädettäisi kuin keskeisiltä osin. Yksityisen kansanopiston toiminnan ja hallinnon yleisistä perusteista sekä muista tarpeellisista asioista määrättäisiin johtosäännössä. Yksityisen ylläpitäjän tulisi asettaa johtokunta, jollaisena voisi toimia myös ylläpitäjäjyhteisön hallitus tai muu toimielin. Kunnallisten kansanopistojen osalta noudatetaan kunnallislakia (953/76) ja muita kuntia koskevia säännöksiä.

5 §. *Henkilöstö.* Kansanopistossa tulee olla rehtorin toimi tai virka. Sen sijaan opetus- ja muun henkilöstön osalta ei enää tarkemmin säädettäisi toimien ja virkojen nimikkeistä. Opetushenkilöstöön voisi opiston omien päättösten mukaan kuulua muun muassa lehtoreita, opettajia ja koulutussuunnittelijoita. Rehtorin ja opetushenkilöstön kelpoisuusehdoista on tarkoitus säätää asetuksella noudattaen muiden oppilaitosmuotojen kohdalla noudatettuja periaatteita.

3 luku. Opetus ja opiskelijat

6 §. *Opetus.* Kansanopiston työvuoden osalta siirryttäisiin seuraamaan kalenterivuotta. Kansanopiston toimintamuotoina voisivat edelleen olla perusoppijakso ja kurssit. Toiminta voidaan järjestää myös näiden yhdistelmänä.

Opiskelijoiden itsenäisen opiskelun osuus on kansanopistoissa aina ollut huomattava. Tutkielmien ja erilaisten kirjallisten töiden perinne on lähtöisin kansankorkeakoulun ajoilta. Myös avoimen korkeakouluopiskeluun, mutta toisaalta myös taideaineisiin ja käytännön aineisiin liittyy paljon itsenäistä työskentelyä. Kansanopistot voisivat ottaa käyttöön termin opintoviikko kuvaamaan myös kansanopiston opiskelijan viikottaista työtä. Opintoviikko tarkoittaisi opiskelijan 40 tunnin mittaista opiskelua tai sen osaa. Samaan tapaan kuin nykyisessä laissa määriteltäisiin ohjatun opiskelun vähimmäispituus vähintään 25 tunniksi viikossa tai vähintään viideksi tunniksi päivää kohti. Koulutustilaisuuksien vähimmäispituus olisi nykyiseen tapaan 15 tuntia.

Peruskouluaineiden ja lukion oppimäärän suorittamisesta säädetään erikseen todistuksenanto-oikeutta koskevassa asetuksessa, joka on tarkoitus uudistaa. Ammatillisen perus- ja jatkolinjakoulutuksen osalta sovellettaisiin ammatillisista oppilaitoksista annetun lain (487/87) säännöksiä siltä osin kuin on kyse koulutuksen rakenteesta, mitoituksesta, opetussuunnitelman perusteiden vahvistamisesta, opiskelijaksi ottamisesta ja opiskelijoiden velvollisuuksista sekä korkeakoulukelpoisuudesta. Koulutuksen rahoitus määräytyisi edelleen rahoituslain säännösten mukaisena.

Kansanopistoilla on ollut vuodesta 1991 lähtien mahdollisuus etäopetuksen antamiseen. Sitä on käytetty erityisesti ammatillisessa koulutuksessa. Etäopetus liittyneenä muuhun opetukseen ja monien oppilaitosten yhteistyö lisääntynee tulevaisuudessa huomattavasti. Etäopetuksena järjestettävän opetuksen ottamisesta huomioon opiskelijaviikkoina säädettäisiin asetuksella.

Kirjeopistojen järjestämä kirjeopetus on kuitenkin toteutettu toisin kuin kansanopistojen internaattimuotoinen opetus tai niiden etäopetus, joka liittyy läheisesti lähiopetukseen. Siksi on tarkoituksenmukaista, että kirjeopetusta edelleen toteutetaan nykyisin muodoin. Tämän vuoksi on asetuksella tarkoitus säätää, etteivät

kansanopistojen opetusta koskevat säännökset koske kirjeopetuksen järjestämisestä.

7 §. *Opiskelijat.* Opiskelijaksi ottamisen perusteista säädettäisiin asetuksella. Alaikäraja on edelleen tarkoituksenmukaista säilyttää 16 vuotena. Opisto voi itse asettaa korkeampia ikäraja- ja muita vaatimuksia. Ammatillisen koulutuksen kohdalla noudatetaan ammatillisen koulutuksen opiskelijaksiottamista koskevia säännöksiä sekä ammatillisessa koulutuksessa olevien opiskelijoiden kurinpidossa vastaavia ammatillisen koulutuksen kurinpittoa koskevia säännöksiä.

8 §. *Opintososiaaliset edut.* Ehdotus olisi nykykäytännön mukainen opintososiaalisten etujen osalta. Opintososiaaliset edut koskisivat kansanopistoissa annettavaa ammatillista perus- ja jatkolinjakoulutusta sekä lukio- ja peruskouluopetusta. Jälkimmäisen osalta edut koskisivat niitä opiskelijoita, jotka ovat ennen sen vuoden loppua, jolloin opiskelu alkaa, täyttäneet 18 vuotta tai niitä tätä nuorempia opiskelijoita, jotka eivät ole suorittaneet peruskoulun koko oppimäärää.

4 luku. Käyttökustannusten valtionosuus

9 §. *Valtionosuuden laskennallinen peruste.* Kunkin kansanopiston valtionosuuden laskennan perusteena oleva markkamäärä saadaan kertomalla vahvistetulla opiskelijaviikkojen lukumäärällä vahvistettu yksikköhinta. Valtionosuus laskettaisiin näin saadusta markkamäärästä.

10 §. *Valtionosuuden määrä.* Pykälässä säädettäisiin kansanopistojen valtionosuuden määräytymisestä. Valtionosuuden määrä perinteiseen kansanopistokoulutukseen olisi 55 prosenttia valtionosuuden pohjana olevasta laskennallisesta markkamäärästä tätä koulutusta varten. Nykyinen valtionapuprosentti alenisi näin 25 prosenttiyksiköllä kustannuspohjan laajenemisen vuoksi. Ehdotus on tältä osin yhdenmukainen valtionosuusudistuksessa hyväksytyin periaatteen kanssa, jossa valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa ei muutettu. Tämä turvattiin sektorikohtaisella ja yleisillä valtionosuuksilla, joista jälkimmäisiä ei taas yksityisten oppilaitosten kohdalla ole käytössä.

Tutkintotavoitteisen koulutuksen valtionosuus määräytyisi edelleen rahoituslain nojalla opiskelijoiden kotikuntien kantokykyluokkien mukaisen asteikon 45—60 prosentin mukaises-

ti. Tutkintotavoitteisen koulutuksen osalta valtionosuus kuitenkin laskettaisiin ammatillisessa koulutuksessa käyttöön otettavan periaatteen mukaan, jolloin kotikuntien maksuosuudet olisivat perusteiltaan samat riippumatta oppilaitosmuodosta ja oppilaitoksesta. Valtionosuus laskettaisiin vähentämällä valtionosuuden laskennallisesta perusteesta edellä kuvatulla tavalla lasketut kotikuntien maksuosuudet.

Tämä järjestelmä on tarkoituksenmukaista ottaa käyttöön myös kansanopistojen peruskoulu- ja lukio-opetuksen osalta. Rahoituslain mukainen valtionosuus tulee jatkossa kyseen vain noin 250—300 opiskelijan kohdalla, jotka ovat yli 18-vuotiaita, joiden peruskouluopinnot ovat kesken tai jotka opiskelevat lukiolinjoilla. Muita opiskelijoita koskevat elokuun alussa 1993 voimaan tulevan muutoksen jälkeen tavalliset valtionosuussäännökset. Koska peruskoulu- ja lukiolinjojen ja ammatillisen koulutuksen kustannuksissa ei ole merkittäviä eroja, ammatilliseen koulutukseen otettava kotikunnan maksuosuuden tasahintajärjestelmä sopii kansanopistojen kaikkeen tutkintotavoitteeseen koulutukseen. Tämä yksinkertaistaisi huomattavasti valtionosuusmenettelyä. Kolmen laskentatavan asemasta tarvittaisiin vain kaksi.

11 §. *Opiskelijaviikko.* Valtionapuun oikeuttavan toiminnan laajuutta kuvaava suorite on nykyisin suoriteperusteisen valtionavun osalta opiskelijaviikko, jolla tarkoitetaan yhden opiskelijan viiden päivän mittaista opiskelua. Pidemmät ja lyhyemmät opiskelujaksot muutetaan opiskelijaviikoiksi. Laskentayksikkönä opiskelijaviikko on osoittautunut käyttökelpoiseksi. Siihen on totuttu ja samalla se kuvaa parhaiten kansanopistotoiminnalle ominaista opiskelun pitkäkestoisuutta ja sisäoppilaitosluonnetta. Myös kustannusten vertailukelpoisuus aiempaan puoltaa nykyisessä suoritteessa pysymistä.

Opetusministeriö vahvistaisi vuosittain kansanopiston valtionosuuden laskennan perusteena käytettävän opiskelijaviikkojen määrän. Vahvistaminen perustuisi ensi sijassa aikaisemman toiminnan määrään. Koska kansanopistotoiminnassa usein tapahtuu suuriakin muutoksia, opiskelijaviikkojen määrää voidaan tarkastella myös usean vuoden keskiarvona. Eräiden opistojen korkeaan käyttöasteeseen eli opiskelijaviikkojen määrään vaikuttaa internaatin ulkopuolisten opiskelijoiden suuri määrä. Koska ulkopuoliset opiskelijat aiheuttavat kuitenkin

vähemmän kustannuksia, tämä on syytä ottaa huomioon opiskelijaviikkojen määrässä. Sopiva vähennyksen määrä voisi olla esimerkiksi aieman lain mukainen neljäsosan vähennys.

12 §. *Yksikköhinta.* Opiskelijaviikon yksikköhinta seuraavaa vuotta varten määrättäisiin joka neljäs vuosi sen määräämistä edeltävän vuoden todellisten kustannusten perusteella jatkamalla toteutuneet käyttökustannukset saman vuoden toteutuneiden opiskelijaviikkojen lukumäärällä. Näin saatua yksikköhintaa muutettaisiin ottamalla huomioon kuluvan ja seuraavan vuoden arvioitu kustannustason muutos sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutokset. Muina kolmena välivuotena yksikköhinnaksi määrättäisiin edelliselle vuodelle vahvistettu yksikköhinta tarkistettuna kuluvan ja seuraavan vuoden arvioidulla kustannustason sekä toiminnan laajuuden ja laadun muutoksella. Toiminnan laajuuden ja laadun muutokset otettaisiin huomioon siltä osin kuin ne johtuvat laista, asetuksesta, valtion viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta.

Yksikköhintaa porrastettaisiin perustelluista koulutuksen luonteen ja rakenteen eroista johtuen erilaisena erilaiselle koulutukselle. Porrastamisen suuruudesta säädettäisiin asetuksella. Yksikköhintojen porrastaminen ei kuitenkaan muuttaisi pohjana olevaa kokonaiskustannusten määrää.

Kirjeopistona toimivan Kansanvalistusseuran etäopiston toiminta rahoitettaisiin korottamalla saman omistajayhteisön omistaman kansanopiston, Oriveden opiston opistokohtaista yksikköhintaa kirjeopiston aikaisemmin saamaa valtionapua vastaavalla osuudella. Koska Svenska Brevinstitutenilla on suunnitteilla omistusoikeuden muutos, järjestely voisi vuonna 1994 koskea myös sitä Finns folkhögsskolan kautta. Nykyisin toimintaa on rahoitettu harkinnanvaraisella määrärahalta.

Valtionosuusjärjestelmään ehdotetulla muutoksella on tarkoitus sisällyttää pääasiassa vuokratiloissa toimivien oppilaitosten vuokratmenot näiden oppilaitosten yksikköhintoihin. Vuokratilojen vuokraaminen olisi tällöin samassa asemassa kuin omien tilojen hankkiminen ja siihen myönnettävä perustamiskustannusten valtionosuus. Uusien vuokratilojen yksikköhintaa korottavan vuokran hyväksyisi opetusministeriö. Tällä hetkellä vuokratiloissa toimivien kansanopistojen nykyinen valtionapuu oikeuttava vuokra olisi yksikköhinnan korottamisen pohjana.

Yksikköhintoja määrättäessä luovuttaisiin nykyisestä valtionapuun oikeuttavien ja oikeutamattomien kustannusten erottamisesta. Kustannuspohjan muodostaisivat kaikki ehdotetun lain mukaisen kansanopistotoiminnan kustannukset. Poikkeuksen tästä muodostaisivat kansanopistojen perustamiskustannukset, lainojen hoitomenot, muun kuin sisäisen hallinnon menot ja mahdolliset laskennalliset kustannukset sekä kustannukset, joihin myönnetään valtionrahoitusta muulla perusteella. Myöskään edellä mainittuja vuokria ei laskettaisi kustannuspohjaan.

Henkilöstökoulutuksesta ja muusta maksullisesta palvelutoiminnasta aiheutuvat erilliskustannukset eivät sisältyisi kustannuspohjaan. Kansanopiston saamat korvaukset ja tulot eivät vähentäisi kustannuspohjaa.

13 §. *Yksikköhinnan tarkistaminen.* Yksikköhintaa olisi mahdollisuus tarkistaa, jos kustannustason nousu on huomattavasti suurempi kuin yksikköhintoja määrättäessä on arvioitu.

5 luku. Valtionavustukset

14 §. *Erityisavustukset.* Kokonaan laskennalliseen järjestelmään siirtyminen aiheuttaa huomattavia muutoksia kansanopistojen saamassa valtionosuudessa silloin, kun keskimääräinen yksikköhinta on huomattavasti alhaisempi kuin mitä opiston omien kustannusten ja suoritteiden mukainen yksikköhinta on. Laskennallisen valtionosuusjärjestelmän tavoitteena on toisaalta kannustaa säästöihin eikä rahoittaa perusteettomia kustannuksia. Kansanopiston yksikköhinnan korkeuteen voi kuitenkin olla myös perusteltuja syitä. Näitä voivat olla esimerkiksi opiston pieni koko, sijainti tai erityistehtävän hoitaminen. Kansanopistojen koulutusjärjestelmään tuoma moniarvoisuus edellyttää, ettei tuki liiaksi keskittyisi vain suurille, paljon suoritteita aikaansaaville yksiköille. Koulutuksen monipuolisuuteen ja laatuun panostaminen voi lisätä kustannuksia. Erilaisia erityistehtäviä ja uusia toimintoja ei juurikaan voida hoitaa normaalin valtionosuuden puitteissa. Tästä syystä erilaisia erityistehtäviä tai uusien toimintojen käynnistymistä varten voitaisiin kansanopistolle myöntää avustusta valtion talousarvioon osoitetusta määrärahadista. Avustusta voitaisiin myöntää myös kokeilua ja kehittämistoimintaa varten.

Myös kokonaan laskennalliseen järjestel-

mään siirtymisen muutosvaihe voi aiheuttaa joillekin kansanopistoille huomattavia taloudellisia vaikeuksia. Tästä syystä ehdotetaan, että kansanopistoille voitaisiin valtion talousarvion puitteissa myöntää ylimääräistä avustusta.

15 §. Avustus perustamishankkeeseen. Koska kansanopiston rakennushankkeet ovat yleensä suuria ja jakaantuvat epätasaisesti opistojen kesken, perustamiskustannusten sisällyttäminen yksikköhintaan vääristäisi hintaa huomattavasti eikä toisaalta tukisi tarpeellista rakentamista. Kansanopistojen perustamishankkeiden rahoituksessa siirryttäisiin noudattamaan pääosin samaa järjestelmää kuin rahoituslain mukaisten perustamishankkeiden valtionavustuksissa. Valtionavustus myönnettäisiin hankekohtaisesti. Rakentamisen asiakirjamenettely noudattaisi rahoituslain säännöksiä. Kansanopistorakentamisen rahoitussuunnitelman osalta noudatettaisiin omaa rahoitussuunnitelmaa, joskin se sisältyisi koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Yksityisillä omistajayhteisöillä ei ole kunnan kaltaista omistajaa rahoitussuunnitelman omistajan osuutta koskevaan rahoitukseen, vaan rahoituksen järjestäminen voi ajoittaa hankkeita toisin kuin on suunniteltu. Oma rahoitussuunnitelma takaa hankkeiden tarkoituksenmukaisen suunnittelun. Perustamishankkeiden rahoitus koskisi toiminnalle tarpeellisten tilojen rakentamista, laajentamista, peruskorjausta sekä ensikertaista kalustamista ja näihin verrattavaa laajaa, toiminnallisen kokonaisuuden muodostavaa kaluste- ja opetusvälinehankintaa. Perustamishankkeina pidettävien hankkeiden kokonaiskustannusten rajasta päättäisi valtioneuvosto. Kuntia koskeva kahden miljoonan markan raja perustamishankkeille on kansanopistoille liian korkea. Sopiva raja olisi 500 000 markkaa. Tätä rajaa pienemmät hankkeet olisivat käyttökustannuksia.

Koska vuokra-arvojärjestelmän kautta maksetaan pääomakorvausten valtionapuna nyt runsas 25 miljoonaa markkaa vuodessa, vapautuu vuokra-arvojärjestelmän purkamisen kautta runsaasti varoja, jotka on tarkoituksenmukaisesti käytettävä erityisesti perusparannuksiin ja muuhun lähivuosina tarpeelliseen rakentamiseen.

6 luku. Muut rahoitusta koskevat säännökset

16 §. Valtionapuviranomainen. Valtionapuvi-

ranomainen kansanopistoja koskevissa asioissa olisi opetusministeriö. Kansanopistojen tulee toimittaa tarvittavat tiedot toiminnastaan ja taloudestaan opetusministeriön määräysten mukaisesti.

17 §. Valtionosuuden myöntäminen. Valtionosuus myönnettäisiin kansanopiston ylläpitäjälle ja maksettaisiin nykyiseen tapaan kuukausittain viimeistään kunkin kuukauden 11 päivänä. Koska valtionosuus on laskennallinen, ei enää tarvita valtionosuuden hakemusta, ennakkoa ja lopputilitystä loppuerineen.

18 §. Kotikunnan maksuosuus. Pykälässä säädetttäisiin peruskoulu- ja lukio-opetuksessa sekä ammatillisessa perus- ja jatkolinjakoulutuksessa olevien opiskelijoiden kotikuntien maksuvelvollisuudesta.

Ammatillisen koulutuksen osalta siirryttäisiin järjestelmään, jossa kotikunnan maksuosuus ei riipu siitä, missä oppilaitosmuodossa tai oppilaitoksessa opiskelija opiskelee. Kotikunnan maksuosuus määrättäisiin kaikkien oppilaitosmuotojen valtionosuuden laskennallisten perusteiden mukaisten keskiarvojen mukaisesti. Kunnan maksettavaksi tuleva osuus laskettaisiin tästä keskiarvosta. Opiskelijan kotikunnan kantokykyluokka vaikuttaisi maksuosuuden suuruuteen. Samaa keskimääräistä kotikuntaosuutta on tarkoituksenmukaista käyttää myös niiden peruskoulu- ja lukio-opetukseen osallistuvien opiskelijoiden osalta, joita kotikuntakorvaukset koskevat.

19 §. Opiskelijamäärien ja opiskelijaviikkojen laskeminen. Tutkintotavoitteisen koulutuksen kotikunnan maksuosuuden ja sitä kautta valtionosuuden määräämisessä opiskelijamäärät otetaan huomioon tiettyinä laskentapäivinä, joista säädetttäisiin asetuksella. Kansanopistojen peruskoulu- ja lukio-opetuksen sekä ammatillisten opintolinjojen kesto vaihtelee pääosin 30—36 viikon välillä. Varsin yleinen linjojen pituus on 34 viikkoa. Keston vaihtelu on kuitenkin osoittautunut laskentajärjestelmän kannalta ongelmalliseksi. Tämän vuoksi ehdotetaan, että laskettaessa kansanopistojen tutkintotavoitteisen koulutuksen valtionosuutta ja kotikunnan maksuosuutta opiskelijakohtaisena viikkojen määränä käytettäisiin yleisintä koulutuksen pituutta eli 34 viikkoa. Menettely on tekninen eikä vaikuta kansanopiston saamaan tukeen.

20 §. Maksaminen. Valtionosuuden sekä kotikuntien maksuosuuksien maksamisessa noudatettaisiin rahoituslain 40 §:n 1—3 momentin

säännöksiä. Rahoituslain mukaisessa järjestelmässä on tarkoitus luopua kuntien ja valtion keskinäisestä ristikkäisestä rahaliikenteestä niin sanotun clearing-järjestelmän avulla. Samaa menettelyä sovellettaisiin myös kansanopistojen kohdalla. Tämä merkitsisi, että valtio maksaisi kansanopiston ylläpitäjälle valtionosuuden, johon on lisätty kansanopistolle tulevat kotikuntien maksuosuudet.

21 §. *Valtionosuuden keskeytys ja ylläpitämisluvan peruuttaminen.* Pykälässä säädettäisiin tilanteista, joissa valtionosuuden maksatus voitaisiin keskeyttää kokonaan tai osaksi tai joissa tulisi kysymykseen ylläpitämisluvan peruuttaminen. Säännös on nykykäytännön mukainen.

22 §. *Saamatta jääneen etuuden suorittaminen ja perusteettoman edun palauttaminen.* Säännös on kansanopistojen kohdalla uusi. Liikaa maksetun valtionosuuden palautus tulisi kyseeseen, jos valtionosuutta tai -avustusta on maksettu aiheettomasti. Toisaalta valtionosuus on voinut jäädä myös suorittamatta. Näiden osalta noudatettaisiin kuntien valtionosuuslain (688/92) vastaavia säännöksiä.

7 luku. Erinäiset säännökset

23 §. *Muutoksenhaku.* Opetusministeriön valtionosuuspäätöksiin ei ehdotuksen mukaan olisi valitusoikeutta, vaan muutoksenhakumenettely olisi nykyiseen tapaan oikaisuvaatimusmenettely. Oikaisua valtionosuutta koskevaan päätökseen kansanopisto voi vaatia kolmen kuukauden kuluessa päätöksen tiedoksi saamisesta. Muutosta oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen voisi hakea muutoksenhausta hallintoasioissa annetun lain (154/50) säännösten mukaisesti. Muutosta yksityisen kansanopiston johtokunnan ja toimenhaltijan päätöksistä saisi hakea lääninoikeudelta. Asetuksella säädettäisiin valituskielloista. Kunnallisten opistojen kohdalla noudatettaisiin kunnallisia säännöksiä.

24 §. *Kokeilu.* Pykälä on tavanomainen kokeilua koskeva säännös.

25 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälässä on tavanomainen asetuksenantovaltuus.

8 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

26 §. *Voimaantulo.* Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1994 alusta. Samalla

kumottaisiin nykyinen kansanopistojen valtionavusta annettu laki sekä ammatillisen kirjeopiskelun ja -opetuksen valtionavusta annettu laki.

27 §. *Ylläpitämislupaa koskeva siirtymäsäännös.* Kansanopistojen aiemmin myönnettyt perustamisluvat olisivat voimassa uuden lain mukaisina ylläpitämislupina.

28 §. *Rahoitusta koskevat siirtymäsäännökset.* Voimassa olevan lain säännöksiä sovellettaisiin kuitenkin ennen ehdotetun lain voimaantuloa syntyneisiin käyttökustannuksiin. Maksamattomat loppuerät maksettaisiin samalla tavalla kuin valtionosuusudistuksessa viiden vuoden kuluessa.

Kansanopistojen 1980-luvun loppupuolen voimakas rakentamistoiminta on velkaannuttanut erityisen paljon rakennustoimintaan panostaneita opistoja. Koska uuteen valtionosuusjärjestelmään liittyy muutenkin huomattavia muutoksia, voisivat ne yhdessä velkaantumisen kanssa saattaa useat opistot suuriin vaikeuksiin. Siksi on tarpeen irrottaa rakentamisen määrärahoista myös mahdollisuus myöntää nykyisen tapaisia rakennusavustuksia aikaiseman rakentamisen velkojen hoitoon. Korkotukilainoista säädettäisiin erikseen.

29 §. *Vuokra-arvo ja vuokra.* Rakentamisen vuokra-arvojärjestelmä purettaisiin ehdotuksen mukaisesti niin, että ennen ehdotetun lain voimaantuloa tehtyjen päätösten perusteella vuokra-arvon pääomakorvaukseen oikeutetusta tilasta maksettaisiin valtionosuutta edelleen nykyisten säännösten mukaisesti tilan hankintaa, laajennusta tai perusparannusta seuraavien kymmenen vuoden ajan. Sama koskisi rakennushankkeita, joiden rakennusohjelma ja piirustukset on hyväksytty opetushallituksessa ennen uuden lain voimaantuloa.

Uusien vuokratilojen osalta on mahdollisuus korottaa opistokohtaista yksikköhintaa sen mukaan kuin ministeriö päättää. Kyse on vuokrauksen saattamisesta samaan asemaan kuin omien tilojen hankkiminen. Sen sijaan niiden kansanopistojen, jotka ennen lain voimaan tuloa ovat toimineet pääasiassa vuokratiloissa, yksikköhintaa on opistokohtaisena tarkoitus korottaa aikaisemmin valtionapuun oikeuttavaksi hyväksytyyn vuokran perusteella. Pääasiassa vuokratiloissa toimi 1991 yhdeksän kansanopistoa.

30 §. *Kansanopiston yksikköhinta vuonna 1994.* Lakiesitystä laadittaessa käytettävissä ovat olleet vasta vuoden 1991 kustannustiedot. Valtionosuusprosentti kansanopistojen laajim-

paan eli perinteiseen koulutukseen on laskettu sen perusteella. Myös vuoden 1994 talousarviolaskelmat perustuvat tähän kustannuspohjaan. Tämän vuoksi ehdotetaan, että lain 12 §:n mukaista yksikköhintaa määrättäessä perusteenä olisivat vuoden 1991 kustannukset ja vuoden 1991 opiskelijaviikot.

31 §. *Eläketurva ja eläkekustannus.* Kansanopistojen palveluksessa olevan henkilöstön eläketurva on pääosin järjestetty niin sanotun VAL-eläketurvan eli eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annetun lain (382/69) säännösten mukaan. Järjestelmän mukaan valtionapulaitosten henkilökunnan eläketurva määräytyy pääosin valtion eläkelain (280/66) säännösten mukaisesti. Tästä aiheutuvat eläkemeno- t eivät kuulu valtionapuun oikeuttaviin menoihin, vaan niiden kustannusosuus vähennetään valtionavusta.

Laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä ei ole mahdollista erotella valtionosuuteen oikeuttavaa ja muuta henkilökuntaa. Näin henkilöiden eläkeoikeutta ei enää voida määritellä nykyisin perustein. Pykälässä ehdotetaan, että kansanopistojen valtionavusta annetun lain piiriin kuuluva nykyinen valtionapuhenkilöstö säilyttäisi nykyisen eläkeoikeuden. Muun henkilökunnan samoin kuin uusien työntekijöiden eläketurva järjestettäisiin TEL-järjestelmän eli työntekijöiden eläkelain (395/61) mukaan.

Näin niillä kansanopistojen palveluksessa

olevilla henkilöillä, joiden hoitama toimi on voimassa olevan lain nojalla hyväksytty valtionapuun oikeuttavaksi ja jonka työsuhte kansanopistoon jatkuu uuden lain voimaan tullessa, on oikeus eläkkeeseen samojen säännösten mukaan kuin valtion palveluksessa olevilla henkilöillä. Tämän eläketurvan rahoittamiseen kansanopisto suorittaisi valtiokonttorille eläkemaksua, jonka suuruus on 25 prosenttia mainitun eläketurvan piiriin kuuluvien henkilöiden palkkasummasta. Pykälään sisältyvät säännökset eläkemaksujen maksamisenetelystä.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotetun lain nojalla on tarkoitus antaa kansanopistoja koskeva asetus, johon tulisivat tarkemmat säännökset lain täytäntöönpanosta.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivästä tammikuuta 1994.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

valtionosuutta saavista kansanopistoista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Tehtävät

Kansanopisto on yleissivistävää aikuiskoulutusta antava sisäoppilaitos, jonka tarkoitus on edistää kansalaisten omaehtoista opiskelua siten, että kukin kansanopisto voi samalla painottaa arvo- ja aatetaustansa ja kasvatustavoitteitaan.

Kansanopisto voi antaa myös ammatillista perus- ja lisäkoulutusta siten kuin siitä erikseen säädetään tai määrätään. Kansanopisto voi järjestää myös peruskoulu- ja lukio-opetusta siten kuin niistä erikseen säädetään tai määrätään.

Kansanopisto voi myös järjestää koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää tutkimus- ja palvelutoimintaa.

Koulutusta sekä tutkimus- ja palvelutoimintaa voidaan järjestää myös maksullisena palvelutoimintana.

2 §

Ylläpitäminen

Kansanopiston ylläpitäjänä voi olla rekisteröity suomalainen yhteisö tai säätiö taikka kunta tai kuntayhtymä.

Luvan tämän lain mukaisen kansanopiston ylläpitämiseen myöntää valtioneuvosto. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että opisto on sivistystarpeen vaatima. Ylläpitämisluvan muuttamisesta päättää opetusministeriö. Ylläpitämisluvassa määrätään opiston koulutustehävästä ammatillisessa koulutuksessa kirjeopetuksen järjestämisestä sekä muista seikoista sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

Valtioneuvosto voi ylläpitäjää kuultuaan peruuttaa ylläpitämisluvan, jos sivistystarpeen pysyvät muutokset tai muut ylläpitämiseen liittyvät syyt sitä edellyttävät.

2 luku

Hallinto ja henkilöstö

3 §

Johtokunta

Yksityisen kansanopiston hallintoa varten ylläpitäjän on asetettava johtokunta. Johtokuntana voi toimia myös opiston ylläpitäjän hallitus tai muu toimielin.

Kunnan tai kuntayhtymän ylläpitämän kansanopiston hallinnosta on voimassa, mitä kunnallislaissa (953/76) säädetään tai sen nojalla määrätään.

4 §

Johtosääntö

Yksityisellä kansanopistolla on johtosääntö, jossa määrätään toiminnan yleisistä perusteista, hallinnosta, hallintoelinten sekä toimenhaltijoiden tehtävistä ja toimivallasta sekä muista asioista siten kuin asetuksella tarvittaessa säädetään. Johtosääntöön hyväksyy johtokunta.

5 §

Henkilöstö

Kansanopistossa on rehtorin toimi tai virka. Lisäksi kansanopistossa on opetushenkilökuntaa ja muuta henkilökuntaa.

Rehtorin ja opetushenkilökunnan kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella. Ope-

tusministeriö voi erityisestä syystä myöntää kelpoisuusvaatimuksista erivapauden.

3 luku

Opetus ja opiskelijat

6 §

Opetus

Kansanopiston työvuosi on kalenterivuosi.

Kansanopiston opetuksen järjestämisestä säädetään asetuksella.

Ammatillisessa perus- ja lisäkoulutuksessa on soveltuvin osin voimassa, mitä ammatillisista oppilaitoksista annetussa laissa (487/87) säädetään ja sen nojalla säädetään tai määrätään, jollei tässä laissa tai sen nojalla asetuksessa toisin säädetä.

7 §

Opiskelijat

Kansanopiston opiskelijan ottamisen perusteista säädetään asetuksella.

Ammatillista koulutusta saavan opiskelijan kurinpidosta on voimassa, mitä ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden kurinpidosta säädetään.

8 §

Opintososiaaliset edut

Kansanopistossa järjestettävään peruskoulu- ja lukio-opetukseen sekä ammatilliseen peruskoulutukseen ja jatkolinjakoulutukseen osallistuville opiskelijoille annetaan opintososiaalisia etuja samojen perusteiden mukaan kuin ammatillisten oppilaitosten oppilaiden opintososiaalisista eduista säädetään ja määrätään. Velvollisuudesta työpäivinä järjestää maksuttoman kouluaterian lisäksi muuta ruokailua säädetään asetuksella.

Opintososiaaliset edut koskevat peruskouluopetuksen osalta vain niitä opiskelijoita, jotka ennen opintojen alkamisvuoden päättymistä ovat täyttäneet 18 vuotta tai jotka eivät ole suorittaneet peruskoulun koko oppimäärää.

4 luku

Käyttökustannusten valtionosuus

9 §

Valtionosuuden laskennallinen peruste

Kansanopiston vuotuinen valtionosuus las-

ketaan markkamäärästä, joka saadaan kertomalla kansanopistolle vahvistetulla opiskelijaviikkojen lukumäärällä opiskelijaviikkoa kohti vahvistettu yksikköhinta.

10 §

Valtionosuuden määrä

Kansanopistolle myönnetään valtionosuutta 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen 55 % 9 §:n perusteella tätä koulutusta varten lasketusta markkamäärästä.

Kansanopistossa järjestettävän ammatillisen perus- ja jatkolinjakoulutuksen sekä peruskoulu- ja lukio-opetuksen valtionosuus määräytyy siten, että mainittua koulutusta varten 9 §:n perusteella lasketusta valtionosuuden laskennallisesta perusteesta vähennetään 18 §:n 2 momentissa säädetty kotikunnan maksusuudet. Peruskouluopetuksen osalta valtionosuus lasketaan edellä mainitulla tavalla vain 8 §:n 2 momentissa tarkoitettujen opiskelijoiden osalta.

11 §

Opiskelijaviikko

Opetusministeriö vahvistaa kansanopiston valtionosuuden laskemisen perusteena käytettävän opiskelijaviikkojen määrän. Opiskelijaviikon käsitteestä säädetään asetuksella.

12 §

Yksikköhinta

Opetusministeriö määrää opiskelijaviikon yksikköhinnan seuraavaa vuotta varten.

Opiskelijaviikon yksikköhinta lasketaan joka neljäs vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä kalenterivuonna kansanopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset opistojen saman kalenterivuoden toteutuneiden opiskelijaviikkojen määrällä ja tarkistamalla näin saatu markkamäärä kuluvan ja seuraavan vuoden arvioidulla kustannustason sekä toiminnan laadun ja laajuuden muutoksilla. Yksikköhintaa korotetaan vammaisille tarkoitettun koulutuksen, opiston kulttuurisen erityistehtävän, kurssimuotoisen opetuksen ja kirjeopetuksen perusteella siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Yksikköhinnat on määrättävä siten, että yksikköhinnat kerrottuna toteutuneiden opiskelijaviikkojen määrällä yh-

teenlaskettuina vastaavat edellä mainittuja kokonaiskustannuksia yksikköhinnan soveltamisvuoden tasossa.

Jos kansanopisto toimii pääasiassa vuokratiiloissa, yksikköhintaa voidaan vuosittain korottaa markkamäärällä, joka lasketaan jakamalla opetusministeriön valtionosuuden laskentaperusteeksi vahvistama vuosivuokra opiston 11 §:ssä tarkoitettujen opiskelijaviikkojen määrällä.

Muina kuin 2 momentissa tarkoitettuina vuosina yksikköhinnaksi määrätään edelliselle vuodelle määrätty yksikköhinta tarkistettuna kuluvan ja seuraavan vuoden arvioidulla kustannustason sekä toiminnan laadun ja laajuuden muutoksella.

Toiminnan laadun ja laajuuden muutokset otetaan huomioon siltä osin kuin ne aiheutuvat laista, asetuksesta, valtion viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta.

Yksikköhintaa laskettaessa käyttökustannuksiin ei lueta perustamishankkeista aiheutuneita kustannuksia, 3 momentissa ja 29 §:n 2 momentissa tarkoitettuja vuokria, lainojen hoitomenoja, muusta kuin opiston sisäisestä hallinnosta aiheutuneita kustannuksia, laskennallisia kustannuseriä eikä menoja, joihin opisto saa valtionrahoitusta muun lain nojalla. Toiminnasta saatavia tuloja ei vähennetä yksikköhintaa määrättäessä.

Työnantajan henkilöstölleen ostamasta aikuiskoulutuksesta ja muusta maksullisesta palvelutoiminnasta aiheutuvia erilliskustannuksia ei oteta huomioon yksikköhintaa määrättäessä.

13 §

Yksikköhinnan tarkistaminen

Milloin kustannustaso on olennaisesti muutunut siitä tasosta, jonka perusteella käyttökustannusten opiskelijaviikon yksikköhinta on määrätty, opetusministeriö voi tarkistaa yksikköhinnan määrän kalenterivuoden päätyttyä kustannustason muutosta vastaavaksi.

5 luku

Valtionavustukset

14 §

Erityisavustukset

Kansanopistolle voidaan toiminnan kehittämiseksi järjestettävää kokeilua, toimintaan liit-

tyviä tarpeellisia erityistehtäviä ja toiminnan käynnistämistä varten tai koulutustarjonnan monipuolisuuden tukemiseksi myöntää valtionavustusta valtion talousarviossa osoitettujen määrärahojen rajoissa.

Kansanopistolle voidaan myöntää ylimääräistä avustusta valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitetun määrärahan rajoissa.

15 §

Avustus perustamishankkeeseen

Kansanopistolle voidaan myöntää valtionavustusta perustamishankkeeseen. Perustamishankkeeseen ja siihen myönnettävään valtionavustukseen noudatetaan, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (705/92) säädetään perustamishankkeiden valtionavustuksista.

Perustamishankkeena pidetään hanketta, jonka arvioidut kokonaiskustannukset ovat vähintään valtioneuvoston vahvistaman markkamäärän suuruiset.

6 luku

Muut rahoitusta koskevat säännökset

16 §

Valtionapuviranomainen

Valtionapuviranomaisena tässä laissa tarkoitetuissa asioissa on opetusministeriö. Asetuksella voidaan säätää, että valtionapuviranomaisena voi valtionavustuksia koskevista asioista olla myös muu viranomainen.

Kansanopiston tulee toimittaa tarpeelliset tiedot toiminnastaan ja taloudestaan sen mukaan kuin opetusministeriö määrää.

17 §

Valtionosuuden myöntäminen

Käyttökustannusten valtionosuus myönnetään hakemuksetta kansanopiston ylläpitäjälle.

18 §

Kotikunnan maksuosuus

Peruskoulu- ja lukio-opetusta sekä ammatillista perus- ja jatkolinjakoulutusta saavan opiskelijan kotikunta on velvollinen suorittamaan kansanopiston ylläpitäjälle osuutensa opiskelijasta aiheutuvista kustannuksista. Peruskoulu-

opetuksen osalta maksuvelvollisuus koskee vain 8 §:n 2 momentissa tarkoitettuja opiskelijoita.

Opiskelijan kotikunta on velvollinen maksamaan ammatilliseen perus- ja jatkolinjakoulutukseen sekä peruskoulu- ja lukio-opetukseen osallistuvasta opiskelijasta maksuosuuden, joka vastaa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa ammatillista koulutusta saavasta opiskelijasta säädettyä kotikunnan maksuosuutta.

Opiskelijan kotikunnalla tarkoitetaan kuntaa, jossa opiskelijalla on väestötietolaissa (507/93) tarkoitettu kotipaikka asetuksella säädettyinä ajankohtana.

Jos opiskelijalla ei ole 3 momentissa tarkoitettua kotikuntaa, suoritetaan valtion varoista oppilaitoksen ylläpitäjälle kotikunnan maksuosuutta vastaava markkamäärä.

19 §

Opiskelijamäärien ja opiskelijaviikkojen laskeminen

Edellä 18 §:n 1 momentissa tarkoitettujen koulutuksen valtionosuuden ja kotikunnan maksuosuuden laskemisessa käytettävän opiskelijamäärän laskemisesta säädetään asetuksella.

Laskettaessa valtionosuutta ja kotikunnan maksuosuutta 18 §:n 1 momentissa tarkoitettuun koulutukseen, opiskelijaa kohden lasketavana vuotuisena opiskelijaviikkojen määränä pidetään 34 viikkoa.

20 §

Maksaminen

Käyttökustannusten valtionosuuden ja kotikuntien maksuosuuksien maksamisessa noudatetaan, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 40 §:n 1—3 momentissa säädetään.

21 §

Valtionosuuden keskeytys ja ylläpitämisluvan peruuttaminen

Jos kansanopisto ei täytä säädettyjä ehtoja tai sen toiminnassa ilmenee epäkohtia, joita ei huomautuksesta huolimatta korjata asetetussa määräajassa, voi opetusministeriö keskeyttää valtionosuuden maksamisen toistaiseksi joko kokonaan tai osaksi.

Jos valtionosuuden maksaminen kansanopis-

tolle on keskeytetty, voi valtioneuvosto opetusministeriön esityksestä kansanopiston ylläpitäjää kuultuaan peruuttaa opiston ylläpitämisluvan.

22 §

Saamatta jääneen etuuden suorittaminen ja perusteettoman edun palauttaminen

Saamatta jääneen etuuden suorittamiseen, perusteettoman edun palauttamiseen sekä niitä koskevaan suoritusvelvollisuuden raukeamiseen noudatetaan, mitä kuntien valtiosuuslain (688/92) 22—24 §:ssä säädetään.

7 luku

Erinäiset säännökset

23 §

Muutoksenhaku

Opetusministeriön tämän lain tai sen nojalla annetun asetuksen perusteella tekemään valtiosuutta koskevaan päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen tyytymättömällä kansanopiston ylläpitäjällä on oikeus kirjallisesti vaatia päätökseen oikaisua opetusministeriöltä kolmen kuukauden kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annettussa laissa (154/50) säädetään.

Yksityisen kansanopiston johtokunnan tai toimenhaltijan tämän lain tai sen nojalla annetun asetuksen perusteella tekemään päätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninoikeuteen noudattaen, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annettussa laissa säädetään. Asetuksella voidaan säätää, missä asioissa valitusoikeutta ei ole.

Kunnan hallintoelimen tai viranhaltijan tämän lain tai sen nojalla annetun asetuksen perusteella tekemään päätökseen haetaan muutosta siten kuin kunnallislaissa säädetään.

24 §

Kokeilu

Kokeilussa voidaan poiketa opetusministeriön luvalla tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksistä siten kuin asetuksella tarvittaessa säädetään.

25 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

26 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 1994.

Tällä lailla kumotaan seuraavat lait niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen:

- 1) kansanopistojen valtiovavusta 13 päivänä heinäkuuta 1984 annettu laki (542/84); sekä
- 2) ammatillisen kirjeopiskelun ja -opetuksen valtiovavusta 28 päivänä joulukuuta 1979 annettu laki (1079/79).

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

27 §

Ylläpitämislupaa koskeva siirtymäsäännös

Tämän lain voimaan tullessa muuttuu ennen tämän lain voimaantuloa annettu kansanopiston perustamislupa ylläpitämisluvaksi.

28 §

Rahoitusta koskevat siirtymäsäännökset

Ennen tämän lain voimaantuloa syntyneiden käyttökustannusten rahoitukseen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tämän lain voimaan tullessa maksamatta olevat valtiosuudet maksetaan vuosittain yhtä suurina erinä viiden vuoden kuluessa tämän lain voimaantulovuodesta.

Kansanopistolle voidaan aikaisemmasta rakentamisesta aiheutuneiden velkojen hoitamiseen myöntää rakennusavustusta valtion talousarviossa osoitetun määrärahan rajoissa. Korotukilainoista säädetään erikseen.

29 §

Vuokra-arvo ja vuokra

Jos ennen tämän lain voimaantuloa tehdyn

päätöksen nojalla tulisi tässä laissa tarkoitetun kansanopiston ylläpitäjälle suoritettavaksi valtionosuutta vuokra-arvoon, maksetaan valtionosuutta vuokra-arvon pääomakorvaukseen aikaisempien säännösten mukaisesti hankintaa tai perusparannusta seuraavien kymmenen vuoden aikana. Valtionosuutta maksetaan vastaavasti myös hankkeeseen, jonka rakennusohjelma on hyväksytty opetushallituksessa ennen tämän lain voimaantuloa.

Jos pääasiassa vuokratiloissa toimivalle kansanopistolle on ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan myönnetty valtionosuutta vuokriin, korotetaan 12 §:n 2 momentissa tarkoitettua yksikköhintaa markkamäärällä, joka lasketaan jakamalla tämän lain voimaan tullessa valtionapuun oikeuttanut vuosivuokra opiston 11 §:ssä tarkoitettulla opiskelijaviikkojen määrällä.

30 §

Kansanopiston yksikköhinta vuonna 1994

Vuodelle 1994 kansanopiston yksikköhinta lasketaan 12 §:n mukaisesti käyttäen perusteena vuonna 1991 opiskelijaviikkoa kohden aiheutuneita keskimääräisiä kustannuksia.

Vuoden 1994 yksikköhintaa määrittäessä otetaan lisäksi huomioon vuosina 1992 ja 1993 toteutunut valtionosuustehtävien laadun ja laajuuden muutos sekä samoina vuosina toteutunut kustannustason muutos sekä vastaavat arvioidut muutokset vuonna 1994 siten kuin kuntien valtionosuuslain 5 §:ssä säädetään.

31 §

Eläketurva ja eläkekustannus

Tämän lain voimaan tullessa kansanopiston palveluksessa olevalla henkilöllä, jonka oikeus eläketurvaan ennen tämän lain voimaantuloa kansanopiston palveluksessa on määräytynyt eräistä valtion varoista suoritettavista eläkkeistä annetun lain (382/69) mukaisesti, on kansanopiston palveluksessa oikeus eläkkeeseen valtion varoista soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin valtion palveluksessa olevalla henkilöllä. Samoin hänen jälkeensä suoritetaan perhe-eläkettä kuten valtion palveluksessa olleen henkilön jälkeen.

Edellä 1 momentissa mainitun eläketurvan järjestämisestä aiheutuvana kustannuksena kansanopisto on velvollinen suorittamaan valtiokonttorille neljännesvuosittain, kunkin vuosineljänneksen päättymistä seuraavan kuukauden loppuun mennessä, eläkemaksun, joka on 25 prosenttia mainitun eläketurvan piiriin kuuluvien henkilöiden palkkasummasta. Kansanopiston tulee vuosittain ilmoittaa valtiokonttorille sen antamien ohjeiden mukaan eläketurvan toimeenpanoa varten tiedot palveluksessaan olevasta mainitun eläketurvan piirissä olevasta henkilökunnasta.

Jos eläkemaksua ei suoriteta määräajassa, peritään valtiokonttorille vuotuista viivästyskorkoa 16 prosenttia. Eläkemaksut ja viivästyskorot saadaan periä siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin annetussa laissa (367/61) säädetään.

Helsingissä 12 päivänä heinäkuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri *Riitta Uosukainen*

